

kár vagy megereszkedett testeken, a fejeken fekete férfikalap vagy színes kendő, s ültek, mint a Bibliában, vártak, mint a Bibliában, a sűrű meleg körülfolyta őket, behatolt pórusaikba, a gőz átjárta a tüdejüket, a kendő és kalap alatti hajukat, felpuhította lelkeiket...

Belefeledkezhetünk a régi budafoki sváb család leszámazottjainak újabb, hódító, de meghódításra való könyvébe: ámulva, elbűvölve. Mert a *Napéjegyenlőség* kétségtelenül a legjobb teljesítmények közé tartozik. Dalos Margitnak van arányérzéke, ízlése, maradandó élményt szereznek a novelák a hagyományos élményanyaggal, az érzelmek feszülésével, az érzéki leírásokkal és az álmokkal. A mindennapi „kis-élet” dolgait sorakoztatja, a maga körén belül maradván fedeztet fel olvasóival új helyszíneket, kapcsolatokat; az egyszerű élet, a kisemberek világában gyökerezve nyílik ki az egyetemesség felé. Nem mellékes figyelemmel metsz, adagol, válogat a valóságanyagból. Varázsa – túl a mesteresség ismeretén – abban van, hogy egyszerre tud emlékeket idéző és álmokat rögzítő lenni. Egységes és teljes prózavilág ez, amit jól jellemez a gyerekkorba vetett pillanatok öröme, vagy a kalandok, a dunai fürdözések, a történelmi változások átélése. Az olvasó belekóstolhat a nakonxipáni pörköltszafba, és feleleveníthet rég nem látott filmeket. Ugyan nosztalgikus elemek szövik át prózavilágát, de Dalos Margit sohasem ködös múltbarévedést teremt. Áradó, sohasem könnyű, pontos mondatokat ír.

A kötetben szereplő elbeszélések fokozatosan tágitják a képet a történeteket megszólaltató időszakról. És hogy véletlenül se felejtjük el, hogy a múlt, a politika és a közélet mellett ez mégiscsak szépirodalom, amiben ott van a különös titok-titkok dédelgetése, erre példa a *Vákuum*-ból a furcsa fénykép: „...egy hiányosan öltözött nő kézen állt, és lábát a felemelt fejéhez visszagörbítette. A nő a testével szinte karikát formázott, de mosolygott, és varázsosán nézett. A kép alatt ez állt: Jegyszédőből revüszlár. Franciska akkor sokáig gondolkodott, hogy mit tárolnak a revüsz-tárban. Mi az a revüsz? Van lom-, könyv-, rak-, kincs-, sőt fegyvertár, de revüszről még sosem hallott... igenis, az emberek végtelenül sok mindent tárolnak magukban, és mért ne létezne olyasvalami, amit revüsznek nevezünk.” Egy írónak meg kell találnia azt a pontot, ahonnan megszólaltatja történetét. Ez Dalosnak egyszerűen megy: „Tavalyelőtt csinálták meg az utat makadámra... A nővérem – hátán a felfújt párnaszárnyakkal – mosolyog, mint egy karácsonyi angyal... Miklós tisztelendői áthelyezték... Egész éjjel tutult a járdaszél... Mi volt abban a SZOT-hajóban elrejtve mégiscsak?” A visszaemlékezések igazi hangulatot teremtenek, nem kell rákérdezni a múltban elkövetett cselekedetekre, egymáshoz való viszonyokra, gondolkodásra és sorsra.

Dalos Margit kortársai közt az egyik legjellegzetesebb magyar író, beleértve mindazt a jellegzetességet, amit mi magyarnak érzünk. A személyes történetmesélést, az oldott, érzékletes stílust. Kibédi Varga Áron naplójából, egyperceseiből való a következő részlet: „Egyszer megkérdeztem annakidején Mészöly Miklóst, hogy melyik az a magyar író, akit figyelmembe ajánlana. A válasz: Dalos Margit. Novelláskötetét (*Szénszünet Kapernaumban*) azonnal meg is vettem, de csak most kezdtem el olvasni. Mészölynek igaza volt. Hihetetlenül gazdag nyelv, a cselekmény alig követhető, egyszerre fut a múltban és a jelenben, Magyarországon és másutt. Bizonyos fókig José Lezama Lima kubai regényíró 1966-ban megjelent *Paradiso* című regényére emlékeztet, ahol szintén állandóan a múlt és a jelen között utazunk. Azzal a különbséggel persze, hogy Dalos Margit novellákat ír, a kubai pedig regényt.”

Nincs okunk kételkedni benne: Mészöly ma is a soproni írók mondaná. Ez bizony a legnagyobb elismerést jelentené.

(Kortárs Kiadó, 2015)
Tönköl József

Porr Benedek bevadul?

(Méhes Károly: Néma galambok utcája)

Méhes Károly legújabb regénye, a *Néma galambok utcája*, egy immár trilógiává dagadt önéletrajzi szövegkorpusz darabja. A *Túl élő* (2009) és a *Hegymenet* (2011), e szekvencia másik két részlete, ahogy Palóty Kinga is írja megkapóan jól strukturált kritikájában (P. K.: *Az ember, aki ott se volt*, Jelenkor, 2015/11, 1258–1261.), a *Néma galambok*kal együtt egy Bildungsroman fejezeteit rajzolja ki. Az első két próza, ha tetszik, egyetlen, külön alakokban megtestesülő protagonista férfivá érésének, intellektuális kiteljesedésének fázisait rögzíti, a harmadik szöveg, folytatva, ahol az előzőek abbahagyták, az élet elfogyásával számot vető, az-az apatikusan, bár tagadhatatlan méltósággal szembenező hős élettörténetét szövi tovább. A kortárs magyar irodalom sikeres, tapintható tendenciái között a klasszikus irodalmi modernség vidékmetaforáinak továbbélése is rendre ott szerepel. A *nyugatosok* (Móricz, Babits, Kosztolányi, Juhász Gyula, Kafka Margit) vidéktematikáját továbbbíró Grecsó Krisztián, Miklya Anna, Darvasi Ferenc, Papp Sándor Zsigmond prózáit a beszűkült, beforduló életek, a mai magyar vidék állapotleírásai, a posztkádári hangulatok, impressziók uralják.

Méhes prózájának alapszituációja ebbe a sorba csatlakozik: a vidéki történelemtanár életközepi válsága, motiválatlan és sokszor érthetetlen útkeresése, amely a történet egy pontján, váratlan meglepetésként, szürreális és kissé keszkuza road movie-ba csap át. A nevében is a 20. századi magyar irodalom vidékmetaforikáját, főhősének és városainak névmágiáját (Kosztolányi – Sárszeg, Munk Artúr – Porváros, Török Gyula – A porban, Temesi Ferenc – Porlód) idéző Porr Benedek erről a meglehetősen egyértelműen lokalizálható harcterről iszkolva ered egy váratlan telefonhívás után ifjúsága, identitása, életcélja (ha van ilyen?) nyomába. Szerzőnek és hősének, szüzsének és narrátornak innen, a középiskolai osztálytárs váratlan halálának hírértől kell elstartolnia, az élet elfogyására való ráismerés kiszámítható alaphelyzetéből kell kihozni, amit lehet. A nem különösebben furmányos szituáció Méhes regényében a puritán, szikár, ám szenvtelenségében is közel hajoló elbeszélői hang miatt tud átlendülni ezen a veszélyes, a közhelyek csapdái rejtegető kiindulási ponton.

A szöveg fabulája voltaképpen két történet, talán ez is a könyv legfőbb hibája: első része, a kisvárosi pedagóguslét mikrotereinek leírásában, az életkedv elfogyásának ábrázolásában ugyanis lényegesen többet nyújt, mint a történet második egysége, az amerikai és angol beat-nemzedék emblematikus szövegeit és alaphelyzeteit idéző „fantasztikus” utazás meséje. A két sztori narratív egységek szintjén szerencsére nem különül el egymástól, a történet a fejezetekre tagolás ellenére egyetlen, egybefolyó, dramaturgiai tőréspontokat sem igen tartogató rohanás élményét nyújtja. A forma elgondolása tehát üdítően hajaz a szóban forgó világirodalmi univerzum, a beat-korszak (Allen Ginsberg, Alan Sillitoe) vagy éppen a hétköznapiságot témájává tevő minimalizmus (Raymond Carver) fontos szövegeire.

A *Néma galambok utcája* nyelvében és tipográfiájában is a klasszikus modernség hagyományának konvencióját követi, érzésem szerint éppen emiatt válik kicsit modorossá az egyetlen, talán progresszív korjelzőként szolgáló nyelvi megoldása. A sztori kezdetén néhány rövid részlet erejéig bepillantást nyerünk a főhős közösségi oldalakon zajló beszélgetéseibe. A barátja haláláról telefonon és sms-ben értesülő, volt iskolatársa szerelmével chat-elő férfi e portálokon folyó beszélgetéseinek beidézése, ahogy a szöveg hagyományos tipográfiáját megtörő emoticonok is furcsán forgatják fel a szövegtest koherenciáját. Ha meggondoljuk, hogy az sms-regények, köztük a küllemükben is szellemes, például telefonkészüléket idéző alakban testet öltő darabok nemcsak a délkelet-ázsiai, elsősorban a japán, hanem az európai (német, skandináv) irodalomban is markánsan vannak jelen az elmúlt másfél évtizedben, Méhes prózájának e regisztere

legalábbis gyengébb hatásokkal működik. E részletei érdekes szerint sokat rontanak az összképen, stílusgyakorlatnak ez a néhány villanás mindenestre kevés. Bár a szmájlik és az sms-ek nem a könnyedség látszatát kelte tolazkodnak elő a történetből, a főhős görcsös, a lehetőségek elfogyásával számot vető mentalitását éppenséggel jól érzékeltetik.

A kiüresedő életével számot vető, az események között diszkrét apátiával sodródó történelemtanár a múlt szeretetét örökségként kapja pedagógus édesapjától, ám valódi motivációira, mi érdekli, mit szeret, szeretne-e bármit is az élettől, szerencsére nem derül fény. Mint ahogy halott barátja szerelmének kérése, keressen fel egy évvel ezelőtti traumáját, gyermeke elvesztését feldolgozni képtelen nőt, költözzön be az életébe, szintúgy titokzatos, magyarázatra nem szoruló természetes következményekként sorjáznak a szövegben.

A sok motiválatlanság, a gyermeke hétévente való újrászületését eljátszó nő története, a nyomozás, az utazás, a „mágikus könyv”, ez esetben *Az örök gyermek* című fikciós munka lapjaiba való belevésés mind olyan motívumok, amelyek az eleve kudarcra ítélt önmegvalósítás tétjeit kiszámítható, bár hatásosan működő dramaturgia részévé teszik. A fejlődésregény, az iskolaregény, a lokális identitásokat játékosba hozó mágikus realista regény motívikáját is felvillantó próza a Kádár-kori magyar valóság máig ható történeteinek leckéjét is felmondja (éppen a magát keresztény önmegvalósító táborban edző figuráról derül ki, hogy besúgó volt).

A regény mélységesen „vidéki”, kicsit szürke forradalmárként kinyilatkoztató, életmódlázadó kijelentéseket tevő hippi figurái, akik a szöveg második részét, a főhős lelővéssig tartó ámokfutást uralják, mintha Jack Kerouac világából léptek volna ki: hiteltelenül is mozognak a „magyar valóságban”, amely a „varázslatos” partiumi és erdélyi utazás meséjét is felveszi terei és kellei közé.

A regény legszebb pillanatait a hős történelemhez való viszonyának részletei szolgáltatják. A kutatásokkal bíbelődő, a rendszerrel egy baki miatt szembekerülő iskolaigazgató apa örök elégedetlensége, amellyel fia historikus szenvedélyének hőfokát kevesli, a soha el nem készülő doktorit firtató kínos kérdései, ahogy a Kádár-kor langyos lábvizét plasztikusan megidéző emlékképek, a félresikerült középiskolai tanulmányi verseny krónikája, mind olyan, szépen kidolgozott részletek, amelyek egy korszak természetlen, önmagába forduló természetét hangsúlyozzák. Porr Benedek az eltűnő világokat névmágiába oltó, ezt a módszert traumafeldolgozásra használó főszereplők kortárs magyar irodalomban mára igen népszerű duzzadt táborát erősíti. A tétova történelemtanár egy fontos kamaszkori pillanatban összekeveri Tisza Kálmánt és Tisza Istvánt, a történet ciklikusan visszatérő elemei között ez a momentum kitüntetett helyet foglal majd el. Méhes regénye a műtfeldolgozás praxisát és pszichológiáját tekintve Győre Balázs, György Péter, Dragomán György, Szász Miklós György szövegeinek atmoszférájával mutat rokonságot. Nosztalgia és melankólia, beszűkülés és útkeresés nem hibátlan, ám megnyerő pillanatok is tartogató meséje. Az olvasóban már csak az a kérdés merülhet fel, folytatódik-e, ha igen, mikor és hogyan Méhes Károly önéletrajzi szövegfolyama?

(Scolar Kiadó, 2015)
Kovács Krisztina

A verskatedrális romjain

(Fekete Vince: Vak visszhang)

Talán nem új közhely, de az aktuális modernség összeomlása – mint ahogy régebben, ezt megelőző válságos időkben is hasonlóan történt – ma sem úgy kezdődik, hogy hétfőről keddre virradóan önnön modernebb mivoltára ébred az ember. Hanem úgy, hogy valami végzetes külvilági-társadalmi folyamat végpontján kivész a világból az addig rendjén mű-

ködő idő s vele minden, ami értéknek mutatkozott, és mindaz, ami ennek az örökké áramló időnek szakralizált mivoltához köthető. Például a folytonosság, a megismétlés, a visszatérés lehetősége. Kiszáradnak a gyökerek s velük együtt a jövő illúziója. A szentet felváltja a profán, az egyetemet a sivárán, kiábrándítóan és lázadóan köznap; vagy éppen fordítva esik mindez, de mindig a korszellem éppen soron következő diktálása szerint. Ma a partikuláris az, ami a szokásos, ciklikusan bekövetkezett kifejezésbeli válságát átélő költészet segítségével lehet. Ebben a kiüresedésben nemigen létezik másra esély, mint az átélhető és kényszerülten átélendő jelen tudomásul vételére; vele lehetséges egyedül a világ igazságát kereső költőnek szembetalálkoznia. Úgy tűnik, a lírának mára egyetlen feladata maradt: a „talált tárgy megtisztítása”, vagy legalább annak megkísérlése. Az pedig meglehet, hogy végzetesen kevésnek és jelentéktelenül szürkének mutatja magát, a romok alól előhúzott állapotában első látásra nem sok fényezni valót, szépséget lenni rajta.

A modern magyar vers egyik főcsapása is efféle, törmelékek alól előbukkant leletek csiszolgatása. Nem sok, majdnem semmi – a reményekkel nyüzsgő élet színeivel teli dekorációjára emlékeztető – költői képekkel előhívható létdíszelgés maradt belőlük a 21. század elejére. A „Búcsú a trópusoktól” (Szilágyi Domokos) dátum szerint már 1969-ben lezajlott (evvel szinte egyidőben: Tandorié, Petrié) – bár még a hagyományozott költői nyelvhasználatról nem túlzottan elütőn –, alig öt évvel az egyik utolsó vers-katedrális, Nagy László *Menyegzőjének* megépítése után.

Fekete Vince *Hőkamera* című verse Nagy László *Menyegzőjének* nagy odagondolással felépített parafrázisa maga a könyörtelenül profán, s ugyanakkor hidegfejű ellenpólusa mindannak a múlt századi, a Nagy Lászlói költészet által képviselt és következetesen végig vitt egyetemes világlagnépek („a nagyvilág két halántékán ugyanaz a pulzus, / ugyanaz a dübörgés a pacsirta bűbja körül, / mi vagyunk a tűz, mi vagyunk a vér, a tej meg a méz, / kozmikus küldetés ösatyák kőablái ellen.”), amiben még a 20. század hinni vélte, vagy amihez – az egyre ridegebb valóság ellenére – ragaszkodni próbált: „járják izzadtan melegen kihevűlten a párok ó ha / ez az éjszaka mert a tartozás az / tartozás azt / vissza kell adni járják istentelenül belekékülve / mert le kell perkolni a pénzt a borítékokban”.

Éles kultúra- és szemléletváltást látunk itt, nemcsak nyelvit s nem csupán az elődök teljes eszköztárát merő illúzióvesztés okán módosított. Tetten érhetjük a Fekete-versben az önmagától és életének szakrális vonatkozásaitól elidegenedett ember világát is. A reménytelenség sablonossá merevedett, gépies viselkedésformáit, amikkel a lélek jobb híján kénytelen benépesíteni létének színterét.

Hiába a verskatedrális mai, látványos összeomlása, az alapok, a versvalóság érintetlenek maradtak. Fekete Vince válogatott verseinek néhány, vendégsszöveg-részekkel is szerkesztett darabja (*Csütörtök, A gazda bekeríti, Óda a holnapi asszonyokhoz, A kőműves fia, Szélgjegyzetek, Tíz parancsolat, A távolodó..., Ahol hiába*) éppen hogy azt a meggyőződést szemlélteti, hogy a hagyományból eredő emlékezettől lehetetlen elszakadni. Berzsényi Dániel (*A távolodó*), Babits Mihály (*A gazda bekeríti, A kőműves fia, Film*), Juhász Gyula (*Ahol hiába, Óda a holnapi asszonyokhoz*), Dsida Jenő (*Csütörtök, Szélgjegyzetek*), Szabó Lőrinc (*Kizökkent idő, Inkognitó*), de még Vas István (*Óda a holnapi asszonyokhoz*) is fontos, vele élő, sorokbéli/hangulatbéli szereplői költészetének. Persze alig több ez a jelenlét néhány, sokszor morzsányi ráutalás azoknál az emlékezetből előbukkanó soroknál, amit költészettudó ember múlt hangulatában a maga kedvére fel szokott idézgetni. Mégis, amit az említett költőpéldáknak eredményeiből Fekete Vince magának átemel, mégis megannyi megtisztításra váró „talált tárgy”, romokból építkező apró futam vagy éppen ellenpólus, mint a Dsida-kisciklus (*Tíz parancsolat*) hiányzó darabjainak (V., VII., IX.) pótlása. Dsida a költeményben többé-kevésbé ragaszkodik a Tízparancsolat sarkalatos pontjaihoz, a Fekete Vince-féle betoldás csupán formai rokonvonásokat mutat: az Anyegin-strófa egy változatának átvételét. De ugyanezt tapasztalhatjuk a másik Dsida-parafrázisban, a *Csütörtök-*